

LUND UNIVERSITY

Markis Lagergren och katolicismen i Sverige II

Werner, Yvonne Maria

Published in:

Signum: Katolsk orientering om kyrka, kultur, samhälle

1994

Document Version:

Manuskriptversion, referentgranskad och korrigerad (även kallat post-print)

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Werner, Y. M. (1994). Markis Lagergren och katolicismen i Sverige II. *Signum: Katolsk orientering om kyrka, kultur, samhälle*, 20(9), 287-290. <https://signum.se/artikelarkiv/markis-lagergren-och-katolicismen-i-sverige-ii/>

Total number of authors:

1

Creative Commons License:

Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Markis Lagergren och katolicismen i Sverige

Av Yvonne Maria Werner

Markis Claes Lagergren är en av den nyare svenska katolska kyrkohistoriens kanske märkligaste konvertiter. Han har i niobandverket *Mitt livs minnen* från 1920-talet skildrat sin konversion och sitt liv fram till 35-årsåldern, alltså perioden 1853 till 1887. Memoarerna bygger på kontinuerligt förda dagboksanteckningar, vilka för den följande perioden utgivits i urval och som i original finns i hans samling på Nordiska museet i Stockholm. *Mitt livs minnen* utkom i en betydande upplaga och blev en stor succé.¹ Vid denna tid var Lagergren en känd kulturpersonlighet i det svenska societetslivet med ett vidsträckt kontaktnät till förnäma kretsar runt om i Europa. På 1920-talet kunde han blicka tillbaka på en tämligen enastående karriär. Han, som vuxit upp på en bondgård i Närke och som i sin ungdom varit en enkel kontorist, var nu en förmögen aristokrat och herre till det magnifika Tyresö

slott utanför Stockholm, och denna märkliga karriär var i mångt och mycket ett resultat just av hans konversion till den katolska kyrkan. För många nordbor brukade en konversion annars vara förbunden med svåra prövningar både på det personliga planet och i arbetslivet. Men för Lagergren var det alltså precis tvärtom.

Vem var då denne märklige man? Vad förde honom till den katolska kyrkan? Och vilken betydelse har han haft för den katolska kyrkan i Sverige? Detta är några av de frågor jag tänker ta upp i denna artikel. Vi börjar med konversionen.

¹ Den följande skildringen bygger i huvudsak på Claes Lagergren, *Mitt livs minnen*, band I-IX. Stockholm 1922-30 & *Efterlämnade dagboksanteckningar*. Bd 1-2. Stockholm 1940 resp. 1953. I vissa fall har originaldagboken "Mon Journal" och brev ur Lagergrens omfattande samling på Nordiska museet (Tyresösamlingen) anlitats. Vad gäller den katolska missionsverksamheten i stort i de nordiska länderna vid denna tid hänvisas till Yvonne Maria Werner, *Världsvid men främmande. Den katolska kyrkan i Sverige 1873-1929*. Uppsala 1996 & *Nordisk katolicism. Katolsk mission och konversion i Danmark i ett nordiskt perspektiv*. Stockholm 2005.

Den 1 mars 1880 stod den 26-årige Claes Lagergren inför ett av sitt livs stora avgöranden. Han befann sig i Rom sedan tre månader tillbaka och hade nästan dagligen fått katolsk trosundervisning av den gamle redemptoristpatern Edward Douglas. Nu hade undervisningen nått sitt slut. Pater Douglas hade just förklarat mässofferläran centrala mysterium, transsubstantiationen, och undrade om Lagergren hade några frågor. Visst hade Lagergren frågor, men de var inte av läromässig art. Han var, som han skriver i sin dagbok, fullt och fast övertygad om kyrkans ofelbarhet och följaktligen även om hennes läras ofelbarhet. Hans tvivel var av en helt annan art. Framför allt oroade han sig för hur han utan att hyckla skulle kunna avge löfte om att sträva efter att leva ett rent och fromt liv. Detta var då som nu en förutsättning för att kunna upptas i den katolska kyrkan.

Vägen till konversion hade visat sig svårare än vad Lagergren trott. Då han hösten 1879 bestämt sig för att bli katolik hade han uppsökt barnabiterna i Rom. Barnabitorden hade tidigare haft verksamheter i Sverige, och under sina sista år hade änkedrottning Josefina haft en barnabitpräst till biktfader. Lagergren hade trott att han skulle bli mottagen med öppna armar och han blev mycket förvånad över det kyliga bemötande han fick av barnabitgeneralen. Han gjorde här samma erfarenhet som så många andra konvertiter, nämligen att den katolska kyrkan inte betraktar fromma känslor som ett tillräckligt skäl för konversion. Lagergren fick nu klart för sig att han måste underkasta sig trosundervisning innan han kunde bli upptagen i kyrkan. Det var i detta syfte han vänt sig till pater Douglas – och nu stod han alltså inför det slutgiltiga avgörandet. Jag överlåter här åt Lagergren att berätta om vad som nu följde:

”Nå, då återstår för er icke något annat än att säga vad som tynger ert samvete”, sade fader Douglas och tryckte min hand. Vad menade han? Store Gud! Bikten? Var den då kommen, den förfärliga svåra stunden? Jag hade gjort samvetsrannsakan. Nej, jag kunde inte berätta allt detta. [...] Det måste fram, i ord uttryckas för en annan människas öra! – O blygsel! – Varje begär! Och så sade man att det var så bekvämt att bikta, få förlåtelse för att börja synda på nytt! Vilken okunnig lögn! ”Nej fader. Icke för er kan jag bikta! Jag lovar er, att jag skall bikta allt, allt – men icke för er. Till en annan – en obekant – skall jag gå – men ej till er”, ropade jag och reste mig upp. Över fader Douglas vackra anletsdrag for ett leende. ”Och ni tror ej, att jag känner alla dessa edra synder”, sade han milt, ”att jag aldrig hört dem förr. Jag kan säga er dem”, och hans blida stämma sade ord efter ord, vände den ena sidan efter den andra i min själs syndaregister, under det att jag, manad av hans hands tryckning, sakta sjönk på knä. Jag kände hur hans gamla kind snuddade vid min, när hans viskande ord nådde mitt öra, och jag fick mod, rättade ibland vad han gissade sig till, den ena hjärtevågen välvde fram efter den andra, och innan jag visste hur det hänt, hade jag sagt honom allt. Jag stod rodnade med nedslagna ögon. Det var min själs autodafé. Vi stego därefter ned i sakristian och där skedde avsvärjelsen, som jag, med darrande läppar uttalade och därefter undertecknade.

Så beskriver Lagergren generalbikten i band IV i *Mitt livs minnen*. Denna beskrivning stämmer i huvudsak med den redogörelse han ger i sin dagbok. Men varken memoarerna eller dagböckerna ger besked om hans religiösa funderingar i samband med upptagningen i kyrkan. Däremot tar han upp frågan om svenskhet och katolicism, och han beskriver hur han kvällen efter sin upptagning i kyrkan plågades av tanken på att han genom att bli katolik skulle ha förrått sitt nationella arv och avsvurit sig sin svenskhet. Detta återger nog ganska väl vad svenska konvertiter vid denna tid kände och tänkte i samband med sin konversion.

Fram till 1860 års dissenterlag hade det överhuvudtaget inte varit möjligt för svenska medborgare att lämna Svenska kyrkan och övergå till ett annat religionssamfund, och det var först med den nya dissenterlagen från 1873 som beteckningarna avfall och avfälling avlägsnats ur lagtexten. I det allmänna medvetandet uppfattades det som en självklar sak att en svensk medborgare även var medlem i Svenska kyrkan; om man sedan omfattade denna kyrkas lära eller inte var mindre viktigt. Den som lämnade Svenska kyrkan hade också att räkna med olika former av diskriminering. Arvet från reformationen var ännu en självklar och viktig del av den nordiska nationella identiteten, och katolicismen betraktades en vidskeplig irrlära och som ett hot mot den svenska kulturen och nationella integriteten.

Men Lagergren kom snabbt över dessa dubier. Han blev inte bara en brinnande och övertygad katolik; han blev snart även medlem av det påvliga hovet och kom att få inblickar i den romerska kurians verksamhet på ett sätt som nog är ganska unikt för en svensk lekman. Men hur hade han överhuvudtaget kommit på tanken att bli katolik? Ja, det är en ganska märklig historia.

Lagergren hade efter läroverksexamen i Örebro och studier vid ett handelsinstitut i Stockholm begett sig till Frankrike, där han arbetade som bokhållare vid olika företag först i Paris och därefter i Bordeaux. Under vistelsen i Frankrike lärde han känna många praktiserande katoliker och han besökte ofta de katolska kyrkorna. Till en början dikterades dessa kyrkobesök främst av estetiska intressen, men så småningom började han även delta i gudstjänsten. Han fascinerades av ceremoniernas skönhet och den andaktsfyllda stämningen, och det faktum att det alltid fanns bedjande människor i kyrkorna gjorde ett starkt intryck på honom. Av stor betydelse blev hans bekantskap med en änka från norra Frankrike, madame Mallet. Denna djupt religiösa dam fattade sympati för Lagergren. Hon hoppades givetvis att han skulle bli katolik, helst också katolsk präst. I detta syfte bekostade hon en Romresa för honom hösten 1877. Hon lyckades även ordna så att han blev mottagen i privataudiens hos Pius IX.

Intrycken från denna Romvistelse var överväldigande för den unge Lagergren, och mötet med den åldrige Pius IX gjorde honom hänförd. När han knäböjde inför påven och denne bjöd honom kyssa sin ring, kysste han inte bara ringen utan hela handen. ”Det var”, noterade han stolt i sin dagbok, ”den första suverän jag fått vidröra och den förnämsta av dem alla”. Lagergren

var övertygad monarkist och hans politiska inställning var livet igenom präglad av en romantiskt färgad legitimistisk konservatism. I hans ögon var den franska republiken en styggelse och för den nya italienska nationalstaten kände han en djup avsky. Italiens enande hade ju lett

till att påven berövats sin världsliga makt och nu levde som fånge i Vatikanen. Pius IX hade avgett en ljungande protest då Rom mitt under det pågående första Vatikan-konciliet 1870 hade annekterats av italienska trupper och utropats till Italiens huvudstad och han uppmanade de italienska katolikerna att avstå från att delta i val och andra medborgerliga förrättningar. Den romerska frågan kom att förbli olöst till 1929, då Vatikanstaten upprättades genom ett avtal mellan den Heliga stolen och Italien. Men 1877 rådde öppet krigstillstånd mellan stat och kyrka i Italien, och Lagergrens sympatier var odelat på påvens sida.

Hösten 1878 hände något som i ett slag förändrade Lagergrens liv. Han var på besök hemma i Sverige och hade just gjort sig redo att återvända till Bordeaux för att tillträda en ny tjänst, då han fick underrättelse om att madame Mallet hade avlidit och att hon testamenterat hela sin förmögenhet till honom. Så hade Lagergren med ens blivit en rik man. Nu behövde han inte längre arbeta för sin försörjning, och han bestämde sig därför för att tacka nej till den erbjudna anställningen i Frankrike och i stället göra en rundresa i södra Europa.

Först bar det av till Spanien. Det spanska folklivet tilltalade Lagergren, men än mer imponerad blev han av spanjoreernas djupa och levande religiositet och av de härliga uttryck som detta tagit sig i konsten, särskilt då i Murillos underbara målningar. Av stor betydelse för hans religiösa utveckling blev hans vänskap med den mycket fromme studenten Francisco, kallad Paco. Lagergren blev införd i Pacos familj i Sevilla; religiositet och uppsluppen glädje förenades här på ett alldeles särskilt sätt. Han följde med till morgonens mässor, där han knäböjde vid sidan av sin vän, och varje kväll gick de tillsammans till katedralen för att ta emot välsignelsen efter vespern. Under stilla veckan deltog Lagergren med iver i de olika gudstjänsterna. Han kom, som han skriver i sina memoarer, här till övertygelsen om att den katolska religionen var den mest fullkomliga av alla, eftersom den gjorde människor lyckliga. Men konvertera ville han ändå inte. Det vore ju, som han vid upprepade tillfällen ska ha försökt klargöra för Paco, detsamma som att förråda sitt svenska fosterland.

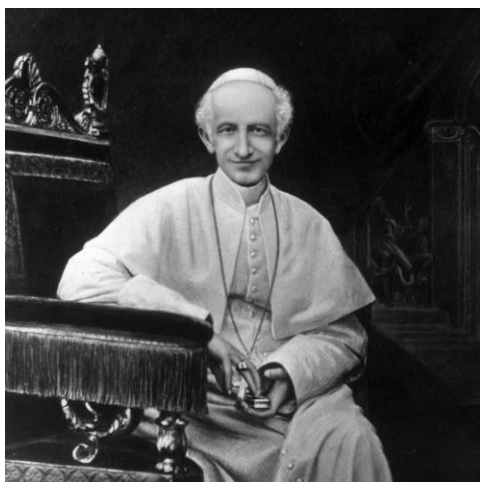
Men det var först efter det att Lagergren, som i maj 1879 lämnat Sevilla för att fortsätta sin sydeuropeiska rundresa, fått bud om att hans nyvunne vän oväntat avlidit som han bestämde sig för att konvertera. Det svartkantade brevet från Pacos far med underrättelsen om dödsfallet finns återgivet i faksimil i *Mitt livs minnen*. Paco ska vid avskedet ha sagt sig vilja ge sitt liv

för att Lagergren skulle omvända sig och bli katolik. Men då hade han inte tagit orden riktigt på allvar. Nu hade saken kommit i ett annat läge. Budet om vännens död blev för Lagergren ett gudomligt tecken på att han måste dra konsekvenserna av sina religiösa insikter och låta sig upptas i den katolska kyrkan

Veckorna efter upptagningen i kyrkan den 1 mars 1880 blev fyllda av upplevelser för Lagergren. Höjdpunkten blev en privataudiens hos Leo XIII. Hur den förlöpte överlämnar jag åt Lagergren att själv beskriva:

Man förkunnade, att Hans Helighet var i antågande, och vi föllo alla på knä. Påven kom sakta in i salen och gjorde långsamt sin rund, talande med var och en. Jag som förut hade tyckt, att hans porträtt återgävo ett fult ansikte, fann nu Leo XIII vacker. Han var mer än vacker i sin förändligade skönhet, i sitt majestät av godhet. ... M:gr Macchi (hovmarskalken), som gick några steg före påven och med hög röst läste vars och ens namn på audiensbrevet, stod nu framför mig. ... Jag såg i detsamma Leo XIII:s ögon med den genomträngande blicken fästas på mig, och jag hörde Macchis röst utsäga: "Claudio Lagergren, svedese, convertito otto giorni fa". ... Påven tog då båda mina händer i sina och sade: "hys aldrig några tvivel" Han uttalde flera andra vänliga ord, som jag icke hörde eller uppfattade, ty jag var alltför upprörd. Därpå gav han mig sin särskilda välsignelse, för att jag skulle stå fast i min tro, och slog sedan sina båda armar omkring mitt huvud och höll det i tyst bön en liten stund tryckt mot sitt hjärta. Jag hade sjunkit ned på knä. Men påven fortsatte sin rund. ... Då han från salen, där vi befunno oss, skulle gå ut till nästa rum, där också audiens gavs, måste han gå förbi mig, och då han på nytt fick se mig, gick han rakt fram mot mig och sade: "O mio caro! mio caro!" och lade än en gång armarna omkring mitt huvud liksom för att skydda det från det onda i världen.

Leo XIII kom alltifrån detta första möte att visa Lagergren sin särskilda bevågenhet, och det är

därför inte att undra på att Lagergren kom att känna sig särskilt förbunden med just denne påve. Han fick ta emot första kommunion ur påvens hand vid en påvlig privatmessa, och på Josefsdagen den 16 mars blev han konfirmerad i Palazzo del Sant' Uffizios kapell – och det av självaste storinkvisitorn. Men han var inte så skräckinjagande som titeln låter antyda utan en gladlynt och tämligen fet dominikan. Som konfirmationsnamn hade Lagergren tänkt att ta Franciskus efter Paco, men det blev i stället Leo efter den regerande påven.

Under de följande åren gjorde Lagergren omfattande resor i Europa, Amerika och Främre Orienten, och på ettårsdagen av sin konversion kunde han förrätta sin tacksägelsebön i den Heliga gravens basilika i Jerusalem. Mellan resorna vistades han emellertid långa tider i Rom, där han vann inträde i den högsta societeten. Lagergren hade mycket lätt att vinna vänner, och han visste också att väl bruka denna sin gåva. Han lärde känna många av kyrkans höga dignitärer både inom och utom den romerska kurian och han kom att umgås som en son i huset i högadliga romerska familjer som Altieri, Massimo och Serlupi-Crescenzi. Dessa tillhörde alla den så kallade svarta adeln, det vill säga den del av den romerska adeln som inte erkände den nya italienska staten och för vilken påven fortfarande var staden Roms rättmätiga överhuvud. En stor del av världens katoliker intog samma ståndpunkt, och vid katolikdagar, eucharistiska kongresser och andra katolska manifestationer var det brukligt att man offentligen protesterade mot att påven berövats sin ställning som suverän med ett eget territorium. Det var, som sagt, först 1929 som denna fråga löstes.

Lagergrens bekantskapskrets blev med tiden mycket omfattande, vilket också avspeglas i hans brevsamling. Den omfattar mer än 1.600 brevskrivare, och här återfinns man allt från kuri-kardinaler, biskopar och kungligheter till namnkunniga representanter för den europeiska kultureliten. Att Lagergren skulle stifta bekantskap med kardinal Newman eller med kejsarinnan Zita av Österrike ter sig i detta sammanhang inte alls märkvärdigt. Av särskild betydelse blev hans vänskap med den kyrkopolitiskt inflytelserike biskopen av Genève, Gaspar Mermillod. Det var mycket hans förtjänst att Lagergren 1884 blev utnämnd till kammarherre vid det påvliga hovet. Han försökte också få honom ingift i den romerska högadeln, med en prinsessa av blodet. Men detta motsatte sig Lagergren. Han ville inte, som han skriver i sin dagbok, ingå ett giftermål som skulle förnedra honom inför hustrun. I stället gifte han sig med den för-mögna amerikanskan Caroline Russell. Han hade då några år tidigare av Leo XIII förlänats ärftlig markisvärdighet. Mermillod förrättade vigseln. I sitt tal till de nygifta markisparet erinrade Mermillod, som själv var mycket engagerad i karitativ verksamhet, om den kristna plikten att bistå sin nödlidande nästa. Uppmaningen förklingade inte ohörd. Lagergren hade för den delen redan tidigare intresserat sig för karitativt arbete. Det uppfattades som en självklar plikt i den påvetrogna romerska societeten.

I sina dagboksanteckningar och memoarer ägnar Lagergren stort utrymme åt beskrivningen av det katolska gudstjänstlivet och storslagna liturgiska evenemang av olika slag. Liksom för många andra katolska konvertiter vid denna tid var det den katolska liturgin som först uppväckt hans intresse för katolicismen. Fram till liturgireformen på 1970-talet hade den katolska liturgin en mycket högtidlig och ceremoniell prägel, och man lade ned stor möda på att gestalta gudstjänsterna så storståtligt som möjligt. Detta var givetvis särskilt påtagligt i Rom, där ceremonierna vid de stora påvliga gudstjänsterna formades till triumfalistiska manifestationer av den katolska kyrkans hierarkiska ordning och religiösa anspråk på att vara den enda sanna

kyrkan. Men Lagergren hade också en stark känsla för den folkliga fromheten, och han lärde sig tidigt uppskatta det enkla folkets religiösa seder och bruk.

Lagergren älskade alltså allt det som utmärkte den katolska kyrkan vid denna tid: från den hierarkiska ordningen och den strikta lärodisciplinen till de folkliga andakterna. Han var, åtminstone att döma av dagböckerna, fullt och fast övertygad om den katolska trons sanning, och han kände en instinktiv motvilja mot ärkebiskop Nathan Söderbloms ekumeniska strävanden. I enlighet med den dåvarande katolska ståndpunkten ansåg han att konversion var det enda sättet att återställa kristenhetens enhet. Men detta betydde inte att Lagergren var intolerant, långt därifrån. Hans inställning på denna punkt kommer klart till uttryck i ett brev från 1894 till författarinnan Helena Nyblom, också hon konvertit. Han framhåller här att en icke-katolik som är övertygad om sin religions sanning och lever i enlighet med det ljus han fått, går lättare till Guds salighet än mången katolik. Visserligen skänker den katolska kyrkan otaliga medel till bättring och helgelse, men detta innebär samtidigt att man som katolik har ett större ansvar inför Gud. Bakgrunden till denna utläggning var att Helena Nyblom i ett brev till Lagergren uttryckt oro för sin protestantiske makes möjlighet till frälsning. I Lagergrens omfattande bekantskapskrets fanns många icke-katoliker, och han umgicks på förtrolig fot både med Verner von Heidenstam, Carl Snoilsky och Hjalmar Branting och prins Eugen. Varken Snoilskys antikatolska tendenser eller Brantings klart ateistiska ståndpunkt var för Lagergren något hinder för vänskap. Sin katolska trosövertygelse dolde Lagergren för den skull aldrig; han förstod att förena renlärighet i princip med tolerans mot oliktankande i praxis.

Vid en privataudiens 1882 hade Leo XIII uttryckt en önskan om att Lagergren skulle kunna göra en insats för den katolska missionen i sitt hemland. Före andra vatikankonciliet teologiska nyorientering betraktades icke-katolska länder som missionsfält, och Sverige var ett apostoliskt vikariat underställt den romerska missionskongregationen, Propaganda Fide. Påven hade i slutet av 1870-talet haft anledning att närmare befatta sig med det svenska apostoliska vikariatet. Det hade då gällt jesuitordens etablering i landet. Hösten 1879 sändes de två första jesuitfäderna till Stockholm, och genom kontrakt med den apostoliske vikarien 1882 och 1885 övertog den tyska provinsen av Jesu sällskap ansvaret för S:ta Eugeniaförsamlingen och för församlingen i Göteborg. Lagergren blev snart bekant med

liska vikariatet. Det hade då gällt jesuitordens etablering i landet. Hösten 1879 sändes de två första jesuitfäderna till Stockholm, och genom kontrakt med den apostoliske vikarien 1882 och 1885 övertog den tyska provinsen av Jesu sällskap ansvaret för S:ta Eugeniaförsamlingen och för församlingen i Göteborg. Lagergren blev snart bekant med

fäderna i Stockholm, med Erik Benelius, Friedrich Lieber och Edvard Wessel, och det var de som ombesörjde utgivningen av den bok som Lagergren på Mermillods uppmaning satt sig ned att översätta, nämligen kardinal Gibbons *Våra fäders tro*. Lagergren hade givetvis med sig ett rekommendationsbrev från Gibbons - denne var ärkebiskop av Baltimore.

Med den svenske apostoliske vikarien Albert Bitter stod Lagergren på förtrolig fot – även om vänskapen med den känslige prelaten emellanåt sattes på hårda prov. Lagergren brukade vidare bistå Bitter vid dennes ad-limina-besök i Rom. Det var också i viss mån tack vare Lagergren som Bitter 1893 erhöll biskoplig värdighet. Året innan hade de apostoliska vikarierna i Danmark och Norge vigts till biskopar, och då borde även den svenske överherden vara biskop, menade Lagergren. Utmärkelsen gällde ju folket lika mycket som personen. Men för övrigt var Lagergren tämligen kritisk mot biskop Bitter, och han noterade vid flera tillfällen i sin dagbok, att denne tycktes vara mera intresserad av att uppträda vid hovet och i andra officiella sammanhang än att verka för den katolska kyrkans utbredning i landet. Vidare ansåg han att Bitter motverkade den katolska trons inkulturation i Sverige genom att införa tyska seder och bruk. I stället borde man, menade Lagergren, anknyta till det rika katolska arvet från svensk medeltid och så utveckla en genuint svensk katolicism. Lagergren kom sedermera själv att bidra till detta genom ge ekonomiskt stöd till Elisabeth Hesselblads verksamhet. Det var till stor del tack vare honom som de svenska birgittinerna kunde förvärva Birgittahuset på Piazza Farnese.

Lagergren kom också att knyta kontakter till det svenska kungahuset. Då Oscar II besökte Rom 1888 lyckades Lagergren inte bara övertala den svenske monarken att besöka den stora påvliga utställningen i Vatikanen med anledning av Leo XIII:s femtioåriga biskopsjubileum. Han fick också till stånd ett personligt möte mellan kungen och påven. Detta blev början på en ganska livlig kontakt mellan Leo XIII och det svenska kungahuset, och Lagergren fick tjänstgöra som kurir. Denna kontakt blev inte utan betydelse för de svenska katolikernas ställning. Så var det tack vare ett personligt ingripande från Oscar II som de fyra erkända katolska församlingarna fick behålla sin rätt till egen kyrkobokföring och fick denna rätt bekräftad genom en särskild förordning 1895. Statsmakten hade annars tänkt upphäva denna rättighet för att därigenom skapa större enhetlighet i kyrkobokföringen. År 1911 blev den katolska kyrkobokföringen emellertid ändå indragen. Lagergren gjorde var han kunde för att förhindra detta dråpslag mot den katolska självården, dock utan resultat. Oscar II hade avlidit 1907, och sonen Gustaf V hade nog varken intresse eller möjlighet att bistå katolikerna i denna sak. Men även under den nye kungen fortsatte Lagergren sin inofficiella diplomatiska verksamhet och stod till tjänst vid de kungliga besöken i Vatikanen. Han ordnade även platser för de kungliga vid de stora gudstjänsterna i Peterskyrkan. Drottning Victoria hade redan som kronprinsessa visat intresse för katolicismen och kom genom Lagergrens förmedling att avlägga inte så få

personliga besök hos Leo XIII. Victoria dog i Rom och det sägs att hon konverterade på dödsbädden.

1892 flyttade Lagergren och hans hustru på Leo XIII:s inrådan till Sverige, där familjen inköpte det magnifika Tyresö slott. Lagergren fortsatte emellertid att tjänstgöra som påvlig kammarherre i Rom några månader varje år. På Tyresö levde han på stor fot som en verklig grandseigneur,

och han deltog flitigt i societetslivet i den svenska huvudstaden. Nu kom han också i mera direkt beröring med det katolska livet i Stockholm, och i oktober 1892 kunde han närvara vid invigningen av S:t Eriks kyrka, nuvarande domkyrkan, på Söder. Det var emellertid främst i S:ta Eugeniakyrkan på Norr som Lagergren hade sin religiösa hemvist, och han var, som sagt, god vän med jesuitfäderna där och visste att uppskatta deras insatser på det ofta mycket otacksamma svenska missionsfältet. Katolska kyrkan i Sverige utvecklades nämligen inte på långt när lika raskt som exempelvis i Danmark, för att nu inte tala om England, där antalet konversioner i genomsnitt uppgick till cirka 12.000 årligen. I Sverige var det mellan 20 och 30 personer per år som blev katoliker. Jesuiterna i S:ta Eugenia gjorde emellertid vad de kunde för att utveckla det katolska livet och de lade ned stor möda på att gestalta gudstjänsterna så högtidligt som möjligt.

Lagergren beundrade jesuitorden, och han var tacksam över att orden hade etablerat sig i Sverige. Och det är faktiskt till stor del hans förtjänst, att jesuiterna fortfarande finns i landet. Hade allt gått enligt planerna skulle orden nämligen ha dragit sig tillbaka från Sverige på 1910-talet och överlämnat verksamheten till holländska Jesu-Hjärtapräster. Det var nämligen vad jesuitgeneralen i Rom i samråd med den tyske provinsialen hade beslutat 1910. Lagergren tog initiativet till en petition till den helige fadern – det var nu Pius X – och organsierade en namninsamling bland katolikerna. Men till en början lyckades man inte uppnå annat än ett tillfälligt uppskov. Men så i januari 1920 kom beskedet: jesuitorden skulle stanna. Lagergren var den förste i Sverige som fick reda på den glada nyheten – och det genom ett privatbrev från jesuitgeneralen Vlodimir Ledóchowski.

Striden om jesuitmissionen i Sverige bidrog till att öka det romerska intresset för de nordiska länderna, och und 1920-talet intensifierade den katolska kyrkan sin missionsverksamhet i området. Biskop Bitter efterträddes 1923 av den yngre, mer handlingskraftige biskop Johannes Erik Müller. Samma år gjorde den nye prefekten för Propaganda Fide, kardinal van Rossum, en rundresa i de nordiska länderna. Lagergren, som kände kardinalen sedan tidigare, sörjde på alla sätt för den höge gästen under dennes vistelse i Sverige. van Rossum återgäldade vänlig-

heten genom att låta Lagergren följa med som uppvaktande kammarherre på den eucharistiska kongressen i Amsterdam 1925 där kardinalen presiderade.

Det sista större evenemang som Lagergren fick uppleva var det katolska Ansgarsjubileet sommaren 1929. Till denna högtid hade en rad höga prelater från det katolska Europa, däribland två kardinaler, samlats i Stockholm. ”Det var”, skriver Lagergren i sin dagbok, ”i sanning en ståtlig och gripande högtidlighet, och jag fruktar, att aldrig en lysande procession i Peterskyrkan någonsin gripit och rört mig i så hög grad som den, vilken jag nu såg intåga i vår lilla fattiga Eugeniakyrka.” Ett halvår senare, den 13 februari 1930, avled Lagergren 76 år gammal i Rom. Det var en torsdag, Lagergrens lyckodag. Nästan alla stora händelser i hans liv inträffade faktiskt på torsdagar. Han föddes på en torsdag, upptogs i kyrkan på en torsdag etc. Lagergren ligger begravnen på Campo Santo Teutonico, den lilla idylliska kyrkogården strax invid Peterskyrkan.

”Ingen har fyllt en bana som min”, lär Karl XIV Johan ha yttrat på dödsbädden. I det yttrandet skulle Lagergren med full rätt kunna instämma. Frågan är, om inte Lagergrens levnadshistoria rent av är den märkligare av de båda!